

**Корчевська Тетяна Вікторівна  
Клименюк Юлія Михайлівна**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

## **ВАЖЛИВІСТЬ САМОСТІЙНИХ РОБІТ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ**

Вимоги сучасного суспільства до загальноосвітньої школи з однієї сторони, і інтереси особистості, що розвивається, з іншої, викликають необхідність нового підходу до організації навчально-виховного процесу школи. Особливу актуальність набуває зараз проблема формування самостійності мислення учнів, спроможності отримувати, аналізувати інформацію і приймати адекватні рішення, використовувати в практичній діяльності нові інформаційні технології. У зв'язку з цим особлива роль відводиться і шкільному курсу математики.

Досягнення потрібного суспільству рівня освіченості та розвитку особистості неможливо без систематичної самостійної праці, готовність до якої закладається у шкільному віці. У зв'язку з цим у концепції шкільної освіти велика увага приділяється самостійній навчальній діяльності учнів у процесі навчання.

Метод самостійної роботи учнів постійно в центрі уваги дидактів і психологів, які проводять дослідження з різних аспектів розвиваючого навчання. Доведено, що самостійна робота відіграє велику роль у формуванні і розвитку навчальних умінь, вихованні волі, пізнавального

інтересу, навичок колективної праці. В ній виявляється індивідуальність кожного учня, формується їхній інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких і міцних знань.

Метою цієї статті є визначення ролі самостійних робіт на уроках математики в початковій школі.

Питання розвитку в школярів самостійності, критичності мислення, здатності до творчих пошуків у педагогічній науці не є новим. Перші вимоги до учнів бути творцями, активними співучасниками процесу пізнання відомі ще за часів античності. Наприклад, метод навчання, застосований Сократом, названий “маєвтикою” [24]. Він полягає в умінні вести діалог так, що внаслідок руху думки за допомогою суперечливих висловлювань позиції учасників діалогу згладжуються, однобічність поглядів кожного з них долається, здобувається істинне знання. Тобто Сократ у процесі бесіди, діалогу допомагав “народитися істині в душі співрозмовника”.

Однією з основних вимог методики викладання за К.Д.Ушинським є умова обов'язкової самостійності в набутті знань учнями та самостійності суджень і висновків.

Англійський педагог Армстронг (друга половина XIX- початок XX ст.) започаткував у навчально-виховному процесі “евристичний метод” [23, с. 214]. Сутність цього методу полягає в тому, що учень виступає в ролі дослідника і проходить шлях від формулювання проблеми до останнього висновку цілком самостійно. Безперечно, метод Армстронга прогресивний, але, на жаль, з точки зору сучасної дидактики, він має низку недоліків. По-перше, учні все дослідження проводили самостійно, без будь-якої допомоги вчителя, без допоміжних навідних запитань, без критичних зауважень педагога, що все разом повинно допомогти учням одержати чітку систему знань.

В.О.Сухомлинський в основі навчання учнів у школі вбачав виховання в них самостійності, критичності мислення, активності. Дидакт наголошував, що справжнім можна вважати лише те навчання, яке має спрямованість на розвиток дитини, її мислення, діяння у процесі пізнання, оскільки “розум не формується без розумового напруження, без думки, без самостійних пошуків” [29, с.585].

У 60-70 рр. XX ст. значний внесок у розвиток теорії учнівської самостійної діяльності вніс польський педагог В.Оконь. Він зробив висновок, що “вирішальною умовою розвитку самостійності мислення є набуття нових знань за допомогою вирішення проблем” [25, с.44]. Дослідник ґрунтовно розробив низку питань, пов'язаних із проблемним навчанням: дав чітке визначення поняття “проблема”, сформулював умови, за яких запитання має проблемний характер, вказав етапи уроку, на яких можливе використання навчальної проблеми.

Психологи розглядають самостійність як одну з вольових рис характеру. Вона полягає “у вмінні орієнтуватися на власний досвід,

знання й переконання, а не на тиск чи прохання з боку інших" [1, с. 244]. На думку Д.М.Дубравської, самостійною варто вважати людину, якій притаманна сильна воля.

Але поняття самостійності щодо навчально-виховного процесу не варто трактувати однозначно. Самостійна діяльність учня розуміється як умотивовані й усвідомлені самостійні дії школяра, що завершуються певним результатом. Однак ця діяльність передбачає керування зі сторони вчителя (як суб'єкта навчально-виховного процесу) діяльністю учня (як об'єкта), управління цим процесом, а саме: спрямування (пояснення мотиву, цілі діяльності), проектування (план, структура дослідження тощо), підтримки (навідні запитання, коригування, виправлення, уточнення тощо). (М.І. Алексєєв, І.Я. Лернер, К.В. Ярьсько та ін.).

Сучасна дослідниця І.С.Зоренко вважає самостійною таку навчально-пізнавальну діяльність школярів, яка детермінується цілями, усвідомленими учнями, визначеними мотивами й реалізується за допомогою самостійних дій, які вимагають розумових, вольових чи фізичних зусиль, а завершуються конкретними результатами [18].

Будь-яка творча діяльність учня передбачає його самостійність у процесі навчання, особливо на уроках математики. Але самостійна робота буде творчою лише за умови, якщо вона зумовлює мислительні та практичні дії школяра, певним чином організовані вчителем, на критично-творчому та творчому рівнях. Тому важливо використовувати на уроках математики різні види самостійних робіт.

Вчитель проводить на уроках математики самостійні роботи різного дидактичного призначення: перевірні, підготовчі, навчальні. Так, перевірні роботи допомагають їй контролювати знання учнів; підготовчі — актуалізують опорні знання, які необхідні для наступного сприйняття нового матеріалу; навчальні — під час вивчення нової теми, але лише тоді, коли переконана, що попередні знання, на яких ґрунтується вивчення нового, добре засвоєні школярами.

Самостійній роботі на уроці математики властиві не стільки контрольні, скільки навчальні функції. Тому самостійну роботу в школі, залежно від її мети, можна проводити на різних етапах уроку.

Самостійно ознайомлюючись із новим матеріалом за підручником чи іншим джерелом, школяр фактично виконує декілька супідрядних завдань: визначає мету, виділяє невідоме, зосереджує увагу на головному, встановлює послідовність дій, контролює їх.

Тільки в самостійному пошуці створюються необхідні умови для підвищення активності учнів і творчого підходу при оволодінні знаннями.

### Список використаної літератури

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология. Учебное пособие для студент. вузов.- М.: Академия, 1997 – 638 с.
2. Аргинская И. И. Математика 3 класс. – Самара, « Корпорация» Федоров», 1997 – 88 с.
3. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения. Общедидактический аспект. – М.: Педагогика, 1977 – 254 с.
4. Берцфаи Л. В., Романко В. Г. Исследование особенностей рефлексивного контроля. Сообщение 1 // Новые исследования в психологии – 1981, - №2 – с. 68 – 72
5. Бадма – Гаряева М. В. Развитие вычислительных навыков у учащихся 1 класса // Начальная школа – 1999 - №11 – с.21 – 23
6. Бантова М. А. Система формирования вычислительных навыков // Начальная школа – 1993 - №11 – с. 38 – 43
7. Бахир В. К. Развивающее обучение // Начальная школа – 1997 - №5 – – 31 с. 26
8. Буряк В.К. Самостоятельная работа учащихся. – К.: Знание, 1990. – 48 с.
9. Дубравська Д.М. Основи психології: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2001. – 280 с.
10. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения: опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. – М.: Педагогика, 1986 – 239 с.
11. Давыдов В. В. Содержание и строение учебной деятельности школьников. – М., 1978 – 321 с.
12. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996 – 544 с.
13. Давыдов В. В. Что такое учебная деятельность // Начальная школа – 1999 - №7 – с. 12 – 18
14. Дичковська. І.М Основи педагогічної інноватики. Рівне, 2001р
15. Волкова. Н.П. Педагогіка. Київ, Видавничий центр "Академія",2002р.
16. Захарова А.В. Развитие контроля и оценки в процессе формирования учебной деятельности//Формирование учебной деятельности школьников. – М., 1982 – 234 с.
17. Зимняя И. А. Педагогическая психология. – Ростов на Дону: Феникс, 1997 – 476 с.111
18. Зоренко И.С. Дидактические условия организации самостоятельной учебной работы школьников: Дис... канд. пед. наук. – Кривой Рог, 1997. – 181 с.